СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XL. — Число 146. — Джерзи Сіти, Н. Дж., субота, 23. червня, 1923. — VOL. XXXI. — No. 146. — Jersey City, N. J., Saturday, June 23, 1923. — THREE CENTS

ГАРДИНГ ПОЧИНАЄ СВОЮ КАМПАНІЮ ЗА МЕЖИНАРОДНИМ СУДОМ

СЕЙНТ ЛУИС, Мезуре, 21. червня. — Президент Гардинг почав тут нині публичною промовою свою кампанію по Злучених Державах за приступленнем Америки до світового суду при Лізі Народів, що тепер засідає в Газі.

Рівночасно з тим, однак, президент підніс, що Злучені Держави можуть приступити до сього суду лишень тоді, коли він сповнить дві умови, а саме, коли трибунал буде зложений так не лишень в теорії, але й в практиці, що не буде найменчого сумніву, що се суд світовий, а не суд Ліги Народів; та коли Злучені Держави будуть займати в ньому становище, рівне становищу других держав. Президент висловив надію, що другі держави зголяться на відповідні зміни в конституції сього суду.

Гардинг застерігся рівночасно перед тим, щоби його посуджувати буцімто він хоче примушувати чи сенат, чи народ Америки зробити проти своєї волі якийсь крок за межинародним судом.

ПРОВІДНИКИ МАЙНЕРСЬКОЇ ЮНІЇ ПРОТИ БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ КИРИНІ

ІНДІЯНОПОЛИС, Індіяна, 21. червня. — Виконавчий комітет майнерської юнії „Де Юнайтид Майн Ворнерс оф Америка" видав до майнерських робітників осторогу перед кириницею працею ріжних большевицьких наганячів, які під покришкою гарно звучачих титулів стараються добувати собі вплив по робітничих юніях, щоби відтак сі юнії розбивати.

Відозва звертає увагу копальняних робітників, що сі наганячі мають подостатком фондів, походячих зі заграничних жерел, та що перша їх робота звертається на опльованнє існуючих робітничих юній та їх провідників.

Відозва подає по імени дві такі організації, а саме Поступовий Межинародний Комітет для Майнерської Юнії та Просвітну Лігу Для Промислових Юній.

ІМІГРАЦІЙНІ УРЯДНИКИ ХОЧУТЬ ПЕРЕНЕСТИ НА КОРАБЕЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА КОШТА ЗАДЕРЖАННЯ ІМІГРАНТІВ

ВАШІНГТОН, 21. червня. — Головний федеральний комішенер іміграції Гасбенд виступив з пляном, щоби на будуче кошта удержування імігрантів, задержаних владою наслідком виповнення іміграційних квот, поносив не уряд, як се було досі, а корабельне підприємство, яке іміґранта сюди привезло.

ЗАХОДИ КОЛО ОРГАНІЗОВАННЯ СТАЛЕВОГО ПРОМИСЛУ

ШІКАГО, Илиной, 21. червня. — Тут відбулися нині збори представників 25 робітничих організацій, заінтересованих в організованню робітничих юній серед сталевих робітників.

Межи бесідниками на конференції був Самуель Гомперс, котрий запевнив зібраних, що Американська Федерація Праці дасть рухови всяку допомогу. Він звернув увагу, що власне теперішний час, коли сталеві барони відкидають знесенне 12-годинного робочого дня, є підходячою хвилею для організації сталевих робітників.

УДОСКОНАЛЮЮТЬ ВОЄННІ СРЕДСТВА

ВАШІНГТОН, 21. червня. — Воєнний департамент подає до публичного відома, що його воєнні інжинери заняті тепер досвідними спробами з удосконаленням ріжних воєнних средств. Межи прочим, примірoм, удосконалюють новий порох, який не має давати огню при вибуху і котрому не має шкодити вохкість.

ЧЕРВНЕВА СПЕКА ВБИВАЄ ЛЮДИЙ

ВАШІНГТОН, 21. червня. — З усіх просто сторін Злучених Держав, доносять про тяжку спеку. Бюро погоди обчисляє, що нині був найгорячійший день 21. червня за послідних 30 літ. Приходять вістки про велике число смертий від спеки. Кромі сього спека довела богато людий до самовбийства.

ОЖИВЛЕННЄ В КУ-КЛАКС-КЛЕНІ

ІСТ ИСЛИП, Лонг Айленд, 22. червня. — На отвертім поли, що лежить яких 9 миль звідсіля на північ, відбулися явно збори членів потайної організації Ку-Клакс-Клена з цілого нюйорського стейту.

На зборах зявилося коло 25,000 членів. Збори приняли до організації яких 900 нових членів.

Організатори запросили були до участи в зборах репортерів газет. Уряд не перешкаджав зборам.

УРЯД ЛАГОДИТЬСЯ КОНФІСКУВАТИ ВЕСЬ АЛЬКОГОЛЬ НА КОРАБЛИ

ВАШІНГТОН, 21. червня. — Федеральний уряд видав розпорядок, щоби конфіскувати всі алькоголічні напитки, призначені до пиття, які лишень будуть привезені в американські води, хочби навіть опечатані чужими урядами.

Заряди корабельних підприємств заповідають, що вони віднесуться сейчас до суду, якби уряд виконав свою погрозу.

ДОМАГАЮТЬСЯ ПІДВИШКИ ЗАПЛАТИ

НЮ ЙОРК, 21. червня. — В будинку головного двірця відбулися тут збори представників яких 20,000 варстатових робітників з директорами зелізниці Ню Йорк Сентрел. Робітники домагалися підвишки своєї заплати зі 70 центів на 90 центів на годину та знесення системи роботи на штуки.

Перша конференція не покінчилася ніяким вислідом. Заповідають, що зелізниця піднесе заплату, але не на тілько, на кілько домагаються робітники.

КАРА НА ГАЗЕТУ

З Лондону повідомляють, що акторка Ґетті Кінг заскаржила одну газету в Глезгові за те, що си написала, буцімто вона сказала її звітникови, що американська публика сталась тяжкою ізза прогібиції.

Представник газети не вспів на суді доказати, що вона таке сказала, і суд присудив щоб газета заплатила акторці відшкодовання 500 фунтів стерлінгів ($2,500).

РАКОВСЬКИЙ ПРО НОВІ АРЕШТИ.

На харківському губерніяльному зїзді робітників, що оброблюють харчові продукти з докладом про внутрішнє і зовнішнє становище совітської України виступив Раковський.

„Самовіддана робота нашого державного політичного управління" — сказав він — по винищенню й викоріненню внутрішних контрреволюціонерів фанатиків і прислужників західної буржуазії, як відомо, дала гарні наслідки. Переведені масові арешти не тільки дали нам нові докази про звязок наших внутрішних ворогів з зовнішним фронтом утвореним проти совітської влади, але й про існування серед населення численних організацій, які чекають відповідного моменту, щоб повалити нас і без допомоги інтервенції. Але ми мусимо, заховуючи спокій стрінути всі удари, які готовляться на нас зі всіх боків й бути завжди готові дати належну одсіч всім, які мріють про використання нашої важкої ситуації в звязку з несприятливими виглядами на урожай й тимчасовим перебоями в роботі нашої промисловости".

СОВІТСЬКА ПРЕСА.

На 1. квітня в совітських державах виходило 545 газет в загальній кількости 1,882,000 примір. З цієї кількости 318 газет виходило в губерніяльних містах й 227 газет в повітових. По мові совітська преса поділяється так: російською мовою виходить 470 газет, иншими мовами, в тому числі українською, 75 газет. В Москві виходить 28 газет, Петербурзі — 16, Харкові — 14, Києві — 18. Найбільше поширення мають московські „Ізвєстія" — 180,000 пр. З газет, що виходять на Україні найбільшим поширенням користуються, харківський „Комуніст" — 52,000, київська „Пролетарська Правда" — 30,000, катеринославська „Звєзда" — 18,000.

ЖИВЦЕМ ПОХОВАНИЙ.

У Великому Варажденї (на Мадярщині) упав на вулиці ослаблений пенсіонований почтовий урядник Іван Мошар. Лікарі заявили, що він помер на удар серця. Передпохоронні оглядини сконстатували тесаме і Мошара поховано. День пізніше гробарі копали гріб біля гробу Мошара. Вони почули як би якийсь стукіт тут біля гробу. Це їх так налякало, що замісць заразже відчинити гріб, насамперед побігли до старого кладовища, опісля до міського лікаря. Безпроволочно вислано комісію, яка відчинила домовину. Почтовий урядник тепер уже був дійсно мертвий, лежав у труні на череві; видно було незаперечені сліди, що він надармо старався ратувати себе. Одіння на нім було шрване, а ліве рамя покусане до крови. Вдова по небіщику і його дочка занедужали, як дізналися про цей страшний припадок.

ВШЕХПОЛЯКИ ВИКИНУЛИ ПІЛСУДСЬКОГО І ДВОХ ГЕНЕРАЛІВ.

Викинений на днях з партії Пяста за противітосівські статті б. посол П. С. Л. Адам Узембло стверджує у передовій статті до „Курера львовского" що усунення з армії трьох найвищих військових достойників марш. Пілсудського і генералів Соснковского та Сікорского було ясно формуловане аж в окремих трьох точках угоди між Пястом і Хієною заключеної в Кракові та ратифікованої і підписаної у Варшаві. Тому висланя делегатів клюбу П. С. Л. „Пяста" до Пілсудського з просьбою залишитись в армії названий політик уважає ехидним маневром Вітоса, який перед найблищими сійпартійниками скриває політичні тайни.

СОЦІЯЛІСТИЧНА ФРАКЦІЯ В УКРАЇНСЬКІМ КЛЮБІ.

23. травня с. р. в українському посольському клюбі в польськім соймі утворилась соціялістична фракція, до котрої вступило шістьох послів.

ГОСТРІ ПРОТИБОЛЬШЕВИЦЬКІ ЗАХОДИ У ФІНЛЯНДІЇ.

В Гельсінгфорсі арештовано урядників совітського посольства під замітом шпіонажі. Арештовано також комуністичного посла Вайна, радника Мікоию за підписання відозви до робітництва, в якій накликається до революції у Фінляндії.

ВШЕХПОЛЬСКИЙ ПРОТИ АМНЕСТІЇ.

На правничій соймовій комісії посол Ліберман (П. П. С.) мав реферувати законопроект про амнестію, який був оділаний до підкомісії для вирівнання поглядів представників ріжних клюбів. Тепер, зголосив вшехпольський делегат Прушинський внесенне, щоби реферат і дискусії над законопроектом відложити до часу, поки остаточно буде вияснена справа уряду. Внесенне принято 12 голосами проти 8.

СПОМИНИ ПРО ЦАРЕВИЧА

Колишній виховник убитого царевича Алексія Николаєвича, мистер Джіліярд, мав у Парижі відчит про трагедію царської семи. Джілієрд, товаришив своєму ученикови, царевичеви всюди: до Петербурга, Царського Села, на Крим, до великої головної кватири а вкінці також на Сибір, до Тобольска, Екатерінбурга. Він зобразив кінець династії Романових. Трагедія ця не ріжниться в нічому від трагедій цих безчисленних нещасливих людей, яких кровю за останні роки зрошено цілу Росію у Україну. Загадочна недуга царевича піддчинила царицю зовсім впливови Распутіна. Тому що лікарі заявили, що син її невлічимо недужий, звернулася цариця у розпуці до цього загадочного чоловіка чудака. Распутін не був ні черцем ні попом. А він узявся їй обіцювати чудо: „Вір мені, а твій син житиме!" Распутін був старець, оден із цих чудаків-мрійників, що то їх зображує геніяльний письменник Достоєвскій. Николай II., по словам Джілієрда, був простою, боязкою людиною, одначе інтелігентний, до цього справжній Москаль. Тому піддавався життю замістць оволодіти життєм. Терпів Распутіна, бо боявся, щоби його жінка, цариця, не назвала його вбийником власної дитини, колиб післав Распутіна на заслання. Так Распутін, у якого відбувалися нічні оргії, ставався все більше незносний. Про останню дію трагедії подає Джілієрд доволі обєктивний образ. В Тобольську жила царська семя доволі зносним життєм. Старі російські жовніри, для яких цар усе ще був наче батьком, як могли улекшували увязненим Романовим життя. Царевича вчили вчителі французької мови, історії, географії. Цар, щоби прогаяти журу, рубав дрова. Положення зробилося більше нестерпне, як увязнених перевезено до Екатеринбурга. Замітне, як цариця, хоч з роду Німкиня, ненавиділа Німців. Коли дізналася, що на основі постанови берестейського мира має царською семею заопікуватися Німеччина, заявила з люті зворушена: „Радше хай згину нужденно в Росії, як мала би я шукати ратунку у Німців!" Джілієрд заявляє, що неправдою є нібеб хтось із царської семі остав у живих.

ВИБУХ ВУЛЬКАНУ ЕТНИ ПОВОЛИ ОСІДАЄ

КАТАНІЯ, Сицилія, Італія, 21. червня. — Вибух вулькану Етни поволи осідає, але лява всетаки ще пливе, хотяй з меньшою силою і на меньші розміри.

Вгадують, що місто Лінгвагльосса вирятуване, бо відвернено струю ляви в іншу сторону, але натомісць загрожене ще місто Кастіліоне.

ЗМІНИ В БРИТАНСЬКОМУ КАБІНЕТІ

ЛОНДОН, 21. червня. — Тутешня преса заповідає, що небаром збудуться важні зміни в міністерському кабінеті Великої Британії.

Має уступити віцекороль Індії лорд Рединг (Жид), а на його місце має прийти теперішній кольоніяльний міністер князь Девоншер. На його місце яко кольоніяльний міністер має прийти Остен Чемберлейн. Рівночасно Реджинолд МкКенна має обняти становище міністра скарбу, яке для нього зарезервував премієр Стенлі Болдвин.

АЛІЯНТСЬКА КОМІСІЯ В САРЩИНІ ВІДКЛИКУЄ РОЗПОРЯДОК ПРО СКАСОВАННЄ СВОБОДИ СЛОВА І ПРЕСИ

ЛОНДОН, 21. червня. — Аліянтська комісія в Сарщині (німецькій долині Сар під французьким наїздом) повідомила Лігу Народів, що вона відкликала розпорядок, яким заборонила свободу слова і преси.

Ся постанова се побіда Великої Британії над Францією, бо Франція спонукала до відкликання свобід в Сарщині, а Англія голосно проти сього протестувала і домагалась, щоб сю справу вивести перед Лігу Народів.

ДІЯЛЬНІСТЬ СВІТОВОГО СУДУ

ГАГА, столиця Голяндії, 21. червня. — Постійний Суд Міжнародньої Справедливости перебирає на себе щораз більше справ міжнародньої політики.

Кромі карельського спору між Росією і Фінляндією він тепер взяв справу спору Англії з Німеччиною за справу переплиbу Кільським каналом, а ще гадає взяти й деякі спори, які виринули наслідком постанов версайського договору.

Говорять, що світовий суд хоче в сей спосіб показати свою важність перед Америкою й заохотити її до вступлення до того суду.

НІМЦІ УБИЛИ ДВОХ БЕЛЬГІЙСЬКИХ ЖОВНІРІВ

ЕССЕН, Німеччина, 21. червня. — Біля міста Реклінгавзен в Рурщині бельгійська патруля задержала громадку німецьких прогульковців. На загрозу бельгійських жовнірів Німці відповіли револьверами і убили двох бельгійських жовнірів а одного ранили.

НІМЦІ ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ФРАНЦУСЬКИХ РОЗБОЇВ

БЕРЛІН, 21. червня. — Німецьке правительство вислало до аліянтських правительств протест проти наміру французької окупаційної влади в Рурщині захопити тамошні копальні і промислові заводи та змусити силою робітників до праці.

5 МІЛІОНІВ БЕЗРОБІТНИХ В НІМЕЧЧИНІ ДІСТАЄ ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ.

БЕРЛІН, 20. червня. — Німецьке правительство допомагає 5,000,000 безробітних. Найбільше безробітних є біля Рурщини, де бизнес занепав ізза французького наїзду на Рурщину.

ХОЧЕ ЛЕТІТИ НА ПІВНІЧНИЙ БІГУН

ПАРИЖ, 21. червня. — Тутешні часописі повідомляють, що слідуючого літа вибереться в подорож літаком на північний бігун летун Де Паер.

МОНАРХІСТИЧНА ЗМОВА В МАДЯРЩИНІ

БУДАПЕШТ, столиця Мадярщини, 21. червня. — Мадярське правительство викрило змову на привернення монархії в Мадярщині. Тут увязнено богато заговірників.

ГОДІ ДІЗНАТИСЬ ПРО ПОДРОБИЦІ УБИТТЯ СТАМБУЛІЙСЬКОГО

СОФІЯ, столиця Болгарії, 21. червня. — Обставини, в яких згинув повалений переворотцями премієр Александер Стамбулійський, досі ще покриті тайною.

Від болгарської влади годі досі вивідатись про подробиці убиття і похорону Стамбулійського.

БОЛЬШЕВИКИ ВЖЕ КАРАЮТЬ І ОПРИШКІВ

МОСКВА, 21. червня. — Нині тут засуджено на смерть і страчено через розстріляння Івана Комарова і його жінку за душогубство.

Вони убили 33 особи. Допускались злочину в той спосіб, що запрошували до себе знакомих в гості на чай, а дома вбивали їх та ограбивши, хоронили тіла.

Комаров на розправі казав, що убивання людий се в Росії тепер найлекша річ.

ТУРКИ ХОТЯТЬ ОКРЕМОГО ДОГОВОРУ З АМЕРИКОЮ

ЛОЗАННА, Швайцарія, 21. червня. — Турецька делеґація на близкосхідній конференції заявляє, що вона піддала американській делегації ріжні предложення для окремого американсько-турецького мирового договору.

ОСТОРОЖНА ЯПОНІЯ.

ТОКІО, столиця Японії, 20. червня. — Японське правительство веде переговори з московським большевицьким „урядом" у справі заключення торговельного договору, одначе заки воно зачне формальні переговори відбуде ще у сій справі наради з аліянтами.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates.		В Джерзи Сити і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Кан. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.
За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.
Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПО ДІЛАХ ПІЗНАЛА.

З міста Мекісраксу, Па., прислано Українському Народному Союзови таку подяку:

„Я, Катерина Шедна, членкиня Братства св. Володимира, Відділу У. Н. Союза ч. 91., складаю сердечну подяку Українському Народному Союзови за скоре й точне виплачення мені обезпечення за втрату моеї дитини Анни.

„Я хочу піднести, що в Українськім Народнім Союзі, де я платила місячну вкладку в сумі 25 центів, я дістала посмертної запомоги 346 долярів, тоді як з американської асекурації, де я платила місячно по 50 центів ,виплатили мені всего лишень 88 долярів.

„Тож я кличу до Вас, Браття й Сестри: Єднайтесь всі до Українського Народного Союза, бо Український Народний Союз є для нас найліпшою поміччю в нужді."

(Підписано:) Анна Шедна.

Додавати дальші слова до сеї подяки злишно, бо краще за всякі красні слова свідчить факт, поданий людиною, яка своїм досвідом, щоб так сказати, наочне могла переконатися про те, як Український Народний Союз обстоює за своїми членами в нещастю та як вона порівнується під тим зглядом з вихвалюваними чужими асекураціями.

І З БАНКРОТСТВА Є НАУКА.

Кілька днів тому збанкротував в Ню Йорку банк Кнавта, Находа й Куна, а вчора замкнув в тім самім місті свої брами банк Цимермана й Форшея.

Які були причини сих банкротств, чи винуваті в тому зарядчики обох банків, як дехто каже, чи винуваті тут невмолимі обставини, як кажуть директори, не на богато здасться рішати. Важнійшим від сього є питанне: чи має ощадна людина які способи, щоби захоронити себе перед такими банкротствами, чи може забезпечити себе перед втратою своїх тяжко запрацьованих гроший через подібні банкротства?

Питанне се важне передусім для робітників, бо се певно робітники ,становили більшість вкладчиків обох збанкротованих банків, бо се робітники відчувають найболючійше такі банкротства.

Рада на втрати є, а є нею віддаванне своїх гроший на державну почтову щадницю. Хто зложив гроші в федеральну почтову щадницю, сей не потребує боятися банкротства, бо за його гроші ручить уряд Злучених Держав всім своїм майном. Сей спосіб ощадности є певний, бо уряд не лишень має богато більшу фінансову силу, як пересічний банк, але й тому, що уряд не пускається на ризиковні бизнеси та не наражується на втрату ощаджених в нього гроший. В нього є зовсім неможливим, щоби він загнався в ризиковне підприємство, яке опісля коштувалоб майно не так його, як тих, що йому гроші віддали, як се деколи буває з банками.

ПОЛЬСЬКІ ЦУКОРКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ДІТИЙ.

Єсть в культурнім світі дещо таке, чого не втягається у вир політичного і всякого другого варварства, — це в першу чергу діти.

Культурні нації стараються виховати їх у незатроеній атмосфері, дають їм свободу говорити правду, не скривати своїх почувань і не кривити душею, хоч старші мусять це нераз робити. Діти не відповідальні перед судом, їх мають карати родичі й ніхто більше. Життевий інстинкт держав і народів каже дбати про свободу дитини, бо нема нічого сумнійшого в світі, як вид дітий, котрим не вільно бути дітьми.

Так є в культурнім світі, навіть у далекій Японії, де діти хіснуються окремими, дуже великими правами. І в Німеччині, яку Польща і Франція називають країною Гунів і Тевтонів, дітям вільно дуже богато. Воня свобідно бавляться великими гурвами на переворядних площах і в публичних городах, гуляють і співають і ніхто їм цього не боронить.

Тільки в Польщі інакше. Там криве око речіпосполитої старається заглянути навіть у діточу душу, там жандар вдирається в права родичів і учителів, — стає наглим суддею дітий.

Так було в Ясеници, коло Борислава.

Діти бавилися в війну. Одні були Поляки а другі Січові Стрільці. Ті останні побідили перших. На їх нещасте надійшов жандарм і стався несподіваним свідком цеї побіди. В його нікчемній душі розгорівся огонь мести. Безкарно не можна допустити до побіди Українців над Поляками, хочби це було тільки в діточій забаві!

Він кинувся між безборонну дітвору і урядив справжній погром. Не одна дитина вернула тяжко покалічена до дому і на ціле життя запамятає собі, що це за катюга польський жандар.

Ось як виглядають ці цукорки, про які говорив Грабскі у варшавськім соймі!

Іджте українські діти солодощі з рук польської мачухи, а як виростите, то не забудьте їй подякувати за це!

Федір К.

ПРЕМІЄР ВІТОС І ЙОГО ПРОГРАМА.

(Від власного кореспондента).

„Сікорскі пошпортнувся на яйцях Вітоса і впав". Так говорять злобні язики в Польщі, бо Вітос хотів вивезти кількось там вагонів яєць з Польщі за границю, Сікорскі не позволяв; Вітос повалив його, став сам премієр міністром і тепер буде вивозити що схоче. Габінет Вітоса зложений з правих партій і з Пяста, себто з частини хлопських партій в Польщі. Решта селянства під проводом Домбского наблизилася до ґрупи Визволеня і перейшла в опозицію.

Таким чином Вітос представляє тепер польських обшарників, великих і меньших, себто дідичів і сільських кулаків, як на Україні говорять куркулів. Людовці устами „Курера львовського" називають їх „гноївковими політиками, тупими, тісними, о свою власну наживу дбаючими опуртоністами, а цілий цей напрямок вважають старими „гратами" і потішаються надією, що творяться нові форми „людової партії", оновані на чистоті етичній, на політичній консеквенції, на відвазі визнавати і переводити в діло ідеал сильної, демократичної Польщі.

Як бачимо людовці не дуже ентузіястично повитали новий габінет Вітоса і не віщують йому довгого життя. І дійсно він побудований на припадковій більшости, має 6 міністрів-послів, а 8 так званих фаховців, крім того аж трьох не міністрів, а тільки тимчасових управителів міністерств, бо Даровскі і Буйновскі не хотіли дефінітивно приняти тек, а жаден з поважнійших ґенералів, навіть з правих не рішився стати міністром війни, тому, бо Пілсудскі уступив, а те уступлення творця польської мілітарної сили не віщує нічо доброго для будучого польського міністра війни. Пілсудскі має за собою значну частину армії, польські леґіонисти боготворять його, а заграниця теж привикла дивитися на нього, як на того, що збудував Польщу і поставив польську армію на ноги. Що Вітос не дуже бундючно сів на премієрське крісло, з котрого не так то давно уступив, це видно з його програмової бесіди. Вона, хоч, як звичайно, закроєна на широкі розміри, але досить бліда і обережна.

Бракує того хлопського темпету, яким давнійше визначався цей одинокий у світі премієр міністрів „без краватки". Вітос підніс тільки з притиском, що його правительство не стерпить ніяких тайних організацій в Польщі, які схочуть здійснювати свої наміри насильством і терором. Це з одного боку на адресу Українців у Східній Галичині, а з другого в сторону польських фашистів, котрі в Кракові і в Варшаві підложили кілька бомб під немилі їм будинки і позбавили життя одного з виднійших польських учених.

Вітос зазначує, що його правительство опирається на довірю більшости польського населення (чи населення Польщі?), але вона далеко від шовіністичної політики супроти меньшостий. Чи під тими меньшостями розуміє новий премієр тії партії польські, які не увійшли в склад правительственої більшости, чи також так звані меньшости національні, отже й нас, Українців, в рамах польської держави, цього годі з його слів відгадати. Але коли він справді має меньшости національні на думці, то слів його не треба поважно трактувати. Це звичайна міністеріяльна бляга, та ще до того польська бляга. Пан Вітос був уже раз премієром міністрів і Українці дуже добре знають чого можуть сподіватися від нього. На всякий спосіб нової і то ще сильнійшої мазурської кольонізації, нового напору ляцької филі на українську землю.

Переходячи до заграничної політики зазначив президент міністрів Вітос, що її вихідною точкою буде факт, що через розгром осередних держав, а в першій мірі Німеччини, Польща стала самостійною.

З Німеччиною Польща хоче жити по сусідски, але вона буде боронити теперішних своїх границь, основаних на національних і моральних правах Польщі.

Отже тут пан Вітос таки пересадив у сакраментах. Не розгром Німеччини, а розвал Росії був підставою самостійної Польщі, а збудував її ніхто другий тільки ті самі Німці, з котрими Польща тепер воює.

Вони відбили від Росії майже цілу польську територію і посадили в Варшаві перше правительство польське. Так само пробрехався пан Вітос у справі границь нинішної Польщі, бо вони не основані ані на національних ані на моральних правах Польщі.

Добра мені мораль загарбати чужі землі і тримати їх узброєною рукою! Така мораль має ще другу назву, саме: грабіж і злодійство!

А як виглядають національні права Польщі до її теперішних границь, то досить глянути на карту. Більша половина Польщі, то землі населені непольськими народами, котрі попали під її кормигу завдяки своїм похибкам, і в наслідок фарисійства антанти.

Мабуть не легко буде на довший час оборонити границь, побудованих на таких моральних і національних основах!

Не забув Вітос і про Данціґ. Його правительство вжиє всіх способів, щоби спонукати це „вільне місто" до сповнення всіх обовязків, вложених на нього верзальським миром. „Польща мусить мати свобідний доступ до Балтійського моря". Иншими словами заповів Вітос наміри Польщі поневолити Данціґ і зробити його польською кольонією. В Данціґу предвиджують інвазію польського війська і, як доносить „Дзеннік Берлінскі", готовляться до оборони.

Найбільший уступ промови Вітоса присвячений взаїменам Польщі до большевиків. Вони не гарні. Большевики не виповнюють зобовязань, які приняли на себе в Ризі і сповняють вчинки, котрі „бентежать совість цілого світа а разом з тим не дають спромоги Польщі і заприязненим з нею державам увійти з совітською Росією в нормальні політичні й економічні стосунки". Иншими словами Вітос грозить большевикам. Але погрози ті пригадують польську пословицю: „пжезезнял сен коцьол гарнкові". „Большевики сповняють вчинки, котрі бентежать совість цілого світа". Це правда, але не вжеж Польща не сповняє таких вчинків, не вжеж вона не грабує, не вбиває, не арештує, не накладає намордника на непольську пресу, не замикає українських церков на Волині, і т. д.? Коли в Тебе масло на голові, то не лізь на сонце, — можнаби відповісти пану Вітосови.

Найклясичнійший зразок польського парляментаризму криється в тій частині премієрського експозе пана Вітоса, в котрій він говорить про Литву.

„Польське правительство в почуттю своїх прав і своєї сили (!) не може відмовитися від переконання, що литовський народ зрозуміє, врешті свої життеві інтереси і буде стреміти до того, щоби опертися на Польщу, що для Литви булоби дійсною ґваранцією її незалежної будучности".

Значиться — Литво, опирайся на Польщу, або впадеш. А як не хочеш, то Польща силою зневолить тебе до того, бо вона стремить до давних своїх границь, о Пдольщі від моря до моря з Литвою і Україною вкупі. „В імє Ойца, Духа, Сина то наша модлітва, яко Тройца так єдина Польска, Русь і Літва!" Знаємо тую фарисейську молитву, чули її нераз та по нашому це молитва не до Бога, а до чорта. Мабуть і Литва не иншої гадки.

В сфері реформ заповів пан Вітос упорядкування адміністрації, особливо на „кресах" (себто у Східній Галичині), великі зміни в судівництві, в публичнім вихованню і в уставодавстві.

Все воно не добром для нас пахне. Коли ми у Східній Галичині маємо хоч крихту яких прав так дїється це завдяки останкам австрійського режіму в суді й адміністрації, котрий ще не перестав обовязувати.

Колиж на місце тих австрійських законів пан Вітос поставить польські, тоді наше становище погіршиться до краю.

Одною з найважніших точок своєї програми вважає Вітос так звану рільну реформу, себто справу аграрну. Скількість землі, яка мусить бути розпарцельована мусить на його гадку виносити не меньше 400.000 моргів річно. Значиться українські території мають сподіватися стільки приплину польського елементу, скільки людий можна на 400 тисяч моргах примістити. На території етнографічної Польщі маєтки дідичів не великі, там мало що можна парцелювати, парцеляція це плацик для кольонізації, більш нічо.

Це в коротких словах програма нового польського канцлера. На щастя треба сподіватися, що вона не здійсниться, бо не було ще канцлера, котрий перевівби свою порграму, а тимбільше в Польщі.

За довірем для Вітоса голосувало 226 послів, проти 171,— отже дістав він не дуже велику більшість.

Але не забуваймо, що опозиція куди активнійша від більшости, а більшість не спійка, може розлетітися кождої хвилини, бо приміром дідичі і хлопи середняки довго на одній лавці не всидять. Опозиція заповіла остру критику не тільки на терені самого сойму, але також в адміністрації, в війску, в дипльоматії і т. д. Тая критика проявляється в найрізкійший і в найбільш дійма вій формі, а саме в тім, що опозиціоністи уступають зі своїх визначних становищ (як ось Пілсудскі) і що часто годі їх відповідними силами заступити.

Н. М.

З ОБЄДНАННЯ.

Обєднанне Українських Організації розіслало листи на збірку Рідній Школі.

Протягом кількох днів вже приходять сі квітки. Нарід не зневірився. Перша листа, яка вернулась до Обєднання, се листа число 260. Колектор д. І. Сподар, від Братства св. Василія Великого, від. Укр. Нар. Союза в Клівленд, О. Зложили слідуючі: Бр. св. Василія $5.00; по 1.00: Василь Венс, Теодор Левицький, Мих. Бурко, Дм. Патернак; по 50 цнт.: Андрій Герман, Іван Бунт, Дмитро Мудрик, Іван Сподар; по 25 ц.: Николай Ярига, Василь Леськів, Тодор Лопушак, Григорій Юречко, Іван Сало. Іван Сенюта, Йосиф Стойка, Йосиф Биць, М. Стойка, Петро Білаш, Мих. Лев, Іван Проців, Іван Бець, Григорій Носаль.

Друга квітка прийшла від д. Н. Варія, з Бриджпорт, Конн., котрий пише:

В листі засилаю Вам $3.00 яко дар квітів на Рідну Школу в Галичині. А до всього українського громадянства кличу, щоби в тім тижні не бракло нікого, аби ухилився від так благородного діла. Памятаймо, що Рідна Школа се найліпша зброя проти всіх наших ворогів; що в Рідній Школі викуємо тверду сталь, котра буде пострахом для наших гнобителів. — З поважанням, Ник. Варій, Бриджпорт, Конн.

Третя квітка прийшла від Співацького Товариства в Йонкерс, Н. Й., яке пише:

Хвальна Адміністраціє Обєднання: — Маю честь повідомити Вас і весь український загал в Америці, що і в нас у Йонкерс не забуто про інвалідів наших українських в Галичині, бо яко примір наше Співацьке Товариство імени Лисенка, завдяки його предсідателеви Михайлови Фатюкови, ухвалило від себе $25.00 на фонд інвалідів, котрі я Вам залучаю, і желаю, щоби всі Українці в Америці ішли за його примірoм. Відтак, не забуваючи і про нашу дорогу Рідну Школу в старому краю, нащдякоучитель, не жалуючи свого труду, урядив сеї неділі дня 17. червня с. р. діточе представленне в церковній галі на Рідну Школу і суму $22.10, яку зібрано, таксамо засилою на Ваші руки яко дар на Рідну Школу. Тимсамим маю честь подякувати дякоучителеви, Михайлови Фатюкови, співакам імени Лисенка в Йонкерс, і дітям шкільним та всім присутним на їх представленню. Честь Вам, Браття! — Василь Мандзій.

Всім жертводавцям і невтомним колекторам складаємо щиру подяку.

Кілько лист вернеться? А котра з них принесе найбільшу суму?

Громадяни:—

Доложіть всіх зусиль. Най збірка буде достойною українського народу. Ідіть і до чужих, де працюють українські робітники; до банків, де Українці складають свої гроші, хай і вони жертвують на сю ціль. Наша школа гине. Коли в день 24. с. м. не переведеться „Дня Квітів" в якійсь громаді, назначіть для себе інший день, а збірка мусить бути переведена.

Обєднанне Укр. Організацій в Америці.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ

„Приятель", Ню Гейвен, Конн. — Ваша дописи повна уличної лайки. Не поміщимо.

ЯК ПЕРЕВЕСТИ ДЕНЬ КВІТІВ В НЕДІЛЮ?

На мітингах і перед церквами повинні місцеві дівчата продавати синьо-жовті квітки.

Сі квітки виготовляє нюйорська Ліга Горожан і місцеві комітети повинні негайно звернутися до неї з поданєм, кілько вони потребують. (Ліга Горожан, 30 Іст Сема улиця, Ню Йорк, Н. И.).

Сі квітки, коли їх не розпродасться, можна переховати набудуче. Коли заряджено „День Квітів", в місцевости не сміє бути одного Українця, котрий не купив би сеї квітки. Се буде посвідка, що він зложив свою лепту. Памятаймо, що Рідна Школа гине в ляцькому ярмі.

Обєднанне Укр. Організацій в Америці.

OBYEDNANNYE, Room 608, 136 So. 4th St., PHILADELPHIA, PA.

А. Падолист.

ЛИСТОПАДОВІ СОНЕТИ

1917 р.

Шумують гори і долини,
Гудуть і села і бори!
Горять на грудях України
Жовтоблакитні прапори!

Встають давно-закуті люде,
Беруть до рук своїх мечі
І... лихо скоїлось... (Вночі!)
Один одного били в груди.

Деж світло воряні вогні,
Що пломінили-б шлях борні?
Де ділись сурми серед ночи?

Нема... Справля бенкет різня,
А гуркіт збільшувавсь щодня,
И непрохані прийшли з півночи.

1918 р.

Прокинсь, прокинсь, Народе сильний,
Прислухайся, лунає клич!...
Чи знов закутий сном невільним?
Прокинсь, уже проходить ніч!...

Так закликали тучні ниви,
Повстали всі, хто тільки міг,
Хто зброю-матір ще зберіг,
У кого була помста зливом.

І... повалився гетьманат!
На селах знову біля хат
Висів прапор жовто-блакитний.

Вартуй, Народі, бо красі
Безмежно заздріють усі!
Тримай же міцно меч побідний.

1919 р.

О, пишна вільна Україно,
Знов застрибали скрізь огні,
Настала знов тяжка година,
Прийшли сумні прокляті дні!

Непрохані прийшли з півночи,
А другі з півдня, як вовки,
Щоб знов на деякі роки
Тобі замкнути ясні очі!

А де-ж сини твої? Прости...
В той мент, коли ти на хресті —
— Ділили в чварах твоє одіж...

Розіпята... а вороги
Копали ями навкруги...
Зеленосяючій свободі...

1920 р.

Вже розбивалися кайдани
І ти, Україно свята,
Собі загоювала рани,
Коли зняли тебе з хреста.

Але ще в Київі престольнім
Справляли вороги бенкет,
Хоч вже скровавлений багнет
Повис над ними... (шлях до волі!)

І знову хтось з твоїх синів,
Останній з підніжків-рабів,
Продав тебе у руки ката...

Ратуй, ратуй себе скоріш!
О, ні... вже пізно... гострий ніж
Наблизила рука проклята!!

1921 р.

Стогнали люде у неволі,
А на Вкраїні, як раби,
Побиті, змучені і голі,
Чекали гасла боротьби.

Повстаньмо-ж... годі спать!... До бою!
Ми край свій мусимо спасти
І зруйнувати ті хрести,
На котрих тліем зі смолою! —

Заблимав канч... завмер... На бій
Пішли не всі... — Хто суне? Стій!
Повстанці? (Воля!) Рийте яму!...

Нервово зойкнув кулемет...
Затих рубіновий бенкет...
А села вбарвились огнями...

ДОПИСИ

ПІОРІЯ, ІЛЛ.

Загальні збори.

„Тов. українських робітників", відділ 190 У. Н. С., скликало дня 3-го червня надзвичайні, загальні збори, на котрих ухвалено слідуючі резолюції:

1) Порішено, щоби приєднати усіх Українців до У. Н. С. як до найбільшої, найсильнійшої і взірцево веденої української запомогової організації.

2) Ухвалено, щоби негайно заснувати молодечий відділ У. Н. С. та поручено секретареви віднестися за потрібними поясненнями до головного уряду.

3) Зорганізовано відділ Обєднання, ухвалено складати постійний народний податок і зібрано складку на боєвий фонд.

4) Порішено, що піддержка галицького уряду під проводом д-ра Е. Петрушевича була конечна для зазначення правно-державного становища усіх українських земель із українським народом, що їх замешкує, та ще й тому, що той уряд являвся досі одиноким правним осередком нашої державности. Притім ми мали надію, що із того осередка створиться справдішна всеукраїнська революційна влада, у якій згуртуються відпоручники усіх українських земель, без згляду на штучні, ворогами поставлені кордони.

5) Збори одобрюють створенне „Обєднання" і ухвалюють піддержати цю загальнонародну організацію.

6) Збори вносять, щоби Обєднанне поділило нашу еміграцію на округи та щоб у кождім окрузі настановило окружних організаторів, таких, котрі будиби здібні виголосити добру вічеву бесіду і дати розумні пояснення про українські справи.

7) Збори висказують бажанне, щоби Обєднанне занялося справою українського шкільництва в Америці. Наша еміграція потрібує шкіл, ведених після розумного пляну, де українська дитина навчилася би і читати і говорити по свому. З всіх шкіл еміґрантів, українське шкільництво стоїть на найнищім ступені. Обєднанне повинно скликати шкільну анкету і створити шкільну комісію, яка уложилаби і перевела розумний і практичний плян для наших шкіл.

Долучую виказ оподаткованих. Що місячно зобовязались платити: Антін Батюк $1.00, Анна Батюк 50 ц.; по 25 ц.: Вас. Бігун, Анна Бігун, Лука Паячківський, Павлина Паячківська, Роман Онищук, Анна Куш і Марія Негач.

На боєвий фонд зложили: По $5.00: Лука Паячківський і Антін Батюк; по $1.00: Анна Батюк і Павлина Паячківська.

Павлина Паячківська,
секр. в. 190 У. Н. С.

А. Батюк,
секр. „Обєднання".

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

Д-р Михайло Лозинський.

УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВНІСТЬ ЗА ГЕТЬМАНА СКОРОПАДСЬКОГО

(Докінченнє)

(6)

V.

Гетьманська держава й Січові Стрільці.

Що було сказано висше про той український державницький колектив, який творила Українська Центральна Рада, те треба зокрема сказати про Січових Стрільців як часть того колектива.

Січові Стрільці утворилися як військо Української Народньої Републики. Українську Народню Републику і її законну владу, Українську Центральну Раду, обороняли вони, кроваврячися в нерівних боях, коли навала Совітської Росії наступала на Київ. З Українською Центральною Радою скиталися вони по Волині, захищаючи її як символ Української Народньої Републики, якої територію залила армія Совітської Росії, і символ української державности взагалі. З Українською Центральною Радою вони вернули до Києва.

Монархісти вважають найвисшою чеснотою жовніра покласти голову за „монарха і державу", отже за монарха, як символ даної держави. І так само найчорнійшою зрадою вважають, коли армія покине монарха, коли прим. перейде на сторону революції, хоч сим не зраджує ідеї держави, а тільки дану форму.

Січові Стрільці були військо Української Народньої Републики і її законної влади, Української Центральної Ради.

Се було понад їх сили оборонити Українську Народню Републику і її законну владу перед гетьманським замахом, бо на охорону гетьмана стала вся окупаційна армія Німеччини й Австро-Угорщини.

Але вони додержали вірности Українській Народній Републиці і її законній владі і воліли розформуватися ніж піти під команду німецької армії, де стали би безвільним знарядом німецької окупаційної політики.

Коли вірність жовніра державі і її законній владі вважаєте найвисшою чеснотою жовніра, то схиліть голови перед Січовими Стрільцями!

В звязку зі змаганнями українських партій до українізації кабінету і взагалі державного життя в гетьманській державі Січові Стрільці знов сформувалися. Сим показали вони, що українську державність ставлять вони висше ніж державну форму. В імя української державности вони переломили в собі все те, що в них було проти особи гетьмана як виконавця замаху проти Української Народньої Републики, — маючи на увазі службу українській державности.

Та коли гетьман, замість піти на шлях скріплювання української державности, своєю грамотою з 14. падолиста 1918 р. пішов на шлях відбудування дореволюційної Росії, — чи могли Січові Стрільці піти за гетьманом? Вони були національне військо української держави, а не особи гетьмана Скоропадського, і коли гетьман зрадив українській державности, вони пішли проти нього.

Як сказано, Січові Стрільці були частина того українського державницького колектива, який творила Українська Центральна Рада. Коли сей український державницький колектив, переорганізований в „Український Національний Союз", для оборони української державности підняв повстаннє проти гетьмана, місце Січових Стрільців було тільки на боці свого українського державницького колектива, під прапором Директорії Української Народньої Републики.

Повстаннє проти гетьмана піднято в імя реституції Української Народньої Републики. Січові Стрільці, військо Української Народньої Републики, вернули знов під свій прапор.

Говориться, „військо не повинно робити політики". Занализуймо сю фразу. Для державної влади військо є найсильніший інструмент політики. Тому вона оберігає його від ворожих їй політичних впливів. Се називається: „військо не повинно робити політики", але значить: військо не повинно робити иншої політики, ніж політика державної влади. Та в переломових хвилях державного життя військо все робить політику. В усіх державних переворотах перемагає той, по чиїм боці стане військо. Правильнійше: військо не робить політики, але рішає, хто має робити політику, рішає, на кого має перейти державна влада.

Оцінювати становище війска в таких переломових хвилях державного життя можна тільки з одного погляду: чи, зі становища даної ідеї, рішеннє війска, на кого має перейти державна влада, правильне.

Коли ми як провідну ідею поставимо українську державність, то про становище Січових Стрільців треба сказати: Вони звернулися проти особи гетьмана в обороні української державности. При сім треба тямити, що зі становища українського державницького колектива гетьман був узурпатором державної влади, яку захопив при помочи елементів, ворожих українській державности.

Остається ще проти Січових Стрільців закид, чому вони не пішли на оборону Львова. Не пішли, бо не могли піти. Бо вони була часть українського державницького колектива, який рішив в обороні української державности підняти повстаннє проти гетьмана. І думали, що в імя української державности треба перше всего укріпити український державний прапор в Києві і з Києва здійснювати ідею соборної української держави.

При тім чи заважили би були Січові Стрільці на долі Галичини. Що вони були би очистили Львів від польських повстанців, се певне. Але в дальшім розвитку польсько-української війни за Галичину вони не могли-б були змінити відношення сил в користь Галичини. Се могла зробити тільки укріплена, сильна Соборна Україна. І ся думка присвічувала Січовим Стрільцям, коли вони здобували Директорії вхід до Києва. І треба сказати, що присутність Січових Стрільців в армії Директорії була одним з тих живих звен, які лучили Галичину з Великою Україною. Вкінці треба взяти на увагу ту матеріяльну поміч, яку діставала Галичина в першій стадії польсько-української війни від Директорії.

Перед сим усім закид проти Січових Стрільців, чому вони не пішли на оборону Львова, не встоїться!

VI.

Повстаннє Директорії і українська державність.

„Повстаннє проти гетьмана зруйнувало українську державу. Директорія підготовила прихід Совітської Росії". — Так звучить найважчий закид оборонців гетьманської держави проти Директорії. Розглянемо його.

Перше всего треба пригадати, що гетьманська держава в хвилі, коли Директорія підняла повстаннє, не була вже навіть по формі українська держава, тільки „Росія Скоропадського", база для боротьби з Совітською Росією в імя відбудування — нехай навіть демократичної і децентралізованої але все таки територіяльно дореволюційної Росії.

Та без огляду на се — чи гетьманська держава мала основи дальшого істнування?

Головною силою, на яку спиралася незалежність гетьманської держави від Совітської Росії, були армії Німеччини й Австро-Угорщини. З хвилею розгрому сих держав державами антанти ся сила відпала. Армії Німеччини й Угорщини перестали істнувати; вони перемінилися в військову масу, яка хотіла до дому. Думати, що чи якесь рішеннє держав антанти чи заплата за жовнірську службу була би заставила ту військову масу, — в якій вже були потворилися жовнірські ряди, — обороняти гетьманську державу проти совітської армії; значить фантазувати.

Власного війска гетьманська держава не мала. А хочби й мала, хочби на її оборону були стали також Січові Стрільці! Ті самі народні маси, які під проводом Директорії усунули гетьманську владу в імя Української Народньої Републики, були-б так само усунули її, ставши на боці совітської армії. Гетьманська влада була, яка зненавиджена народніми масами, що коли-б Директорія не була підняла повстаннє, то сей настрій народніх мас була би використала Совітська Росія.

І коли опісля Директорія, не вважаючи на прапор Української Народньої Републики, не могла встояти перед навалою совітської армії, — то на скільки слабша була-б гетьманська держава!

І коли-б український державницький колектив був став в обороні гетьманської держави, то совітська армія була би поклала кінець не тільки гетьманській державі, але й ідеї української державности. На місце „Росії Скоропадського" була би прийшла Совітська Росія.

Правда, Директорія Української Народньої Републики не могла встояти перед навалою совітських армій.

Одначе, йдучи війною проти Української Народньої Републики, Совітська Росія була примушена виставити прапор Української Соціялістичної Радянської Републики, мусіла, — хоч формально — признати українську державність.

Уявім собі, що гетьманського перевороту не було би, на скільки сильнійша була-б тоді Українська Народня Република проти Совітської Росії.

Руйнуваннєм української державности був гетьманський переворот.

Повстаннє Директорії було змаганнєм оборонити українську державність як перед білою так і перед червоною Росією.

Прага, в маю 1923.

В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ І ФОТОҐРАФІЙ ЧЛЕНІВ ВІДДІЛІВ ДО КАЛЕНДАРЯ У. Н. СОЮЗА НА РІК 1924

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж Американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошеннє до календаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00; місце на послідній стороні окладинки $50. Хто хотівби в своїм оголошенню помістити також і фотографію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотографії то значить, що його оголошеннє буде о стільки дорожше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотографії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безуслівно не будуть друкуватися.

Фотографії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі, театральні і т. п., котрі хотілиб аби їх фотографії були поміщені в календари на 1924 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 15 серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотографією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи", на суму $8.00. Сі гроші ужиється на покриттє коштів виготовлення з фотографії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотографії мусять бути добре опаковані.

Всі письма належить адресувати:

"SVOBODA"

83 Grand St., Jersey City, N. J.

ВЯЧЕСЛАВ БУДЗИНОВСЬКИЙ.

З ЖИВОГО МЕДВЕДЯ.

Оповіданнє з часів панщини.

(1)

Оподалік Уста Зеленого, але по тім боці Дністра просто устя Горожанки, жив, відчужений від шляхоцької братії, шляхтич Стефан Харевич. Окрім небожа Івана, котрий до него ніколи не навідувався, не мав ніяких родичів. І жінки не мав. Його, блаженної памяти батько, як лиш повдовів, напосівся оженити сина з богатою Ляшкою, донькою сусідного шляхтича. Але син вперся. „Не хочу, тай не хочу!" Батько знайшов для сина другу шляхтяночку, доньку дідича Пишковець. З нагоди якогось шляхоцького зїзду в Пишківцях хотів поїхати туди з сином, щоби познакомився з дівчиною. Стефан пронюхав, що то їзда на обзорини, отже щез з хати. На цілий тиждень поплив Дністром з рибалками аж під Нижнів. В місяць після того зміркував, що в хаті про[illegible]рішної [illegible], ро[illegible] хату причепурю[illegible] випитувати, розпитувати, а все потай батька. Дізнався, що Пишківський разом з жінкою, сеном Нестором і донькою мають їхати до Галичини [illegible] перепочують. Ще заки батько сказав йому про се, він, будьто би не знаючи, що дома будуть гості, вибрався з кількома парубками на польованнє аж під Тисьменицю. Сказав, що лише на три дни. Батько не противився. Навпаки, радий був, бо для гостий була потрібна дівчина. Син, як пішов, так вернув аж тоді, коли родина Пишківських вже була назад в Пишківцях. Батько помер, не діждавшися невістки.

Сусіди гадали, що Стефан Харевич тепер ожениться, щоби мати ґаздиню. Йому треба було лише кивнути пальцем і панна з Пишковець була би кинулася йому на шию. Старий Пишківський хотів доньку, стару дівку обезпечити маєтком Харевича, щоби Пишківці лишити синови. Але Харевич будьто би не розумів натяків Пишківського. Кождому, хто його сватав, відповідав:

— Се не для мене: Я недомагаю на серце. Мої дни почислені. Оженившися, я скоро лишив би вдову. Як не лишу дитини, то Бог зна, що з моїм невеличким маєтком сталось би. А так, лишу його небожеви. То голопятник. З вдячности буде молитися за мою душу.

І не вженився. Хоч не мав жінки, без ґаздині не був. Вісім років перед смертию батька, коли ще жила його мама, ключницею і помічницею в кухни була в них Катруся, перша красуня між дівчатами їх села. В тиждень по смерти Харевичевої, коли сина не було дома, Харевич віддав Катрусю в руки гайдуків і приказав бити. Бити поти, поки не скаже, хто батько тої дитини, котра ось-ось прийде на світ. Катрусю скатували так, що аж мусіли відливати водою, але таки не дізналися. Харевич приказав Катрусю занести до церкви, бо сама йти не могла і притягнути на силу найстаршого в селі вдівця. Піп звінчав їх. Старенький Катрусин муж помер ще заки вродилася донька. По смерти старого Харевича Катруся прийшла назад до двора на ґаздиню. Прийшла з вісімлітною донькою Оришкою, першою, як колись мама, красунею між дівчатками села.

Сю жіночу часть ґаздівства Харевич передав Катруси. До Оришки приходив піп, вчив її читати, писати. Вона виховувалася в дворі, неначе родичка дідича. Коли підросла, стала в ґаздівстві правою рукою мами. Саме тоді, коли їй вже було пятнацять років, Катруся попращала доньку — на віки. Оришка лишилася ґаздинею на місце мами.

Одного вечера Харевич позвав Оришку до себе. Казав їй сісти на дивані і сам сів коло неї.

— Чи ти, Орисю, — спитав, беручи її за руку, — не маєш охоти втечи від мене? Мене старого лишити без ґаздині?

Оришка впялила в него свої великі здивовані очи, не розуміючи питання.

— Ти неначеб не знала, чому так питаю. Хиба ти не помітила, яким ласим оком молодий Пишківський позирає на тебе? Вчера, як був тут, нарікав, що від коли вмерла його мама, в їх дворі безладде, бо його сестра дуже лиха ґаздиня. Ся стара дівка лише молиться, гадаючи, що таки вимолить для себе чоловіка. Сказав мені, що така, як ти, сталаб їм в пригоді... Тобі не казав нічого?

— Казав... Вибачте, що зараз не переказала вам... Обіцював мені всяку всячину. Всякі вигоди, строї, найріжнійші цяцьки, на які спіймалась би кожда дівчина.

— Щож ти відповіла йому?

— Та що мала відповісти?! Я сказала так, як воно є. Сказала, що я не власновільна, що я власність, інвентар мого пана, себто ваш.

— А як би ти була вільна? Або як би я згодивсь відпродати тебе йому? Радо пішлаб до Пишковець? Бо він сказав мені, що добре заплатив би...

— Пане! — крикнула, обіймаючи його коліна. — Не запропащуйте мене. Не на ґаздиню я йому потрібна. Ви все були мені неначе батько, будьте й тепер. Не дайте мене на ганьбу!

Харевич поглядив дівчину по головці.

— Не бійся, дитино! Не продам тебе; не відступлю, хиба знайдеся гіднійший... Не знаєі такого?

Дівчина знов глянула допитливо на свого пана.

— Не скажу, щоби знала.

— Я маю підзор на того кушніря з Галича... Того Ярему... гольтіпаку.

Дівчина спаленіла, заперла дух в собі.

— Він, правда, — пан говорив дальше, — все навідувався до мене за шкірами: з дичини, овечими, баранячими. Але тепер приїздить зачасто, ще й в таку пору, коли знає, що шкірок не дістане. Ось, приміром, нині. Приїхав за баранячими, хоч дуже добре знає, що баранів ще не бють. І неначеб не я, але ти завідувала тими баранами. Замного й не питає, все просто до тебе. Я сам бачу, що ти нераз втікаєш перед ним в сад, але він все і там знайде тебе, та змушує тебе занедбувати господарство.

Дівчина не відповідала, бо й не знала, що відповісти.

— Чи не завернув він тобі голову? Чи не кортить тебе покинути мене і чкурнути до него?

— Як я можу й подумати про таке?! — Орешка відповіла шепотом. — Яж знаю і він знає, що я ваша власність. Що, поминувши се, я вам обовязана до вдячности за вашу доброту, за се, чим ви мені були і моїй мамі.

— А як би так він хотів викупити тебе і я згодився на се? Як Пишківський, так і він прийшов до мене з таким предложеннем... Ну! Заніміла? Говори, бо завтра Ярема знов буде тут. Приїде по мою і твою відповідь. Везе до Молдави кожухи і хоче знати, на чім стоїть. Нехай і я знаю, що йому сказати.

Оришка захлипала. Вхопила руку пана і стала цілувати.

— Ви все були мені неначе батько. Я знала, що ніколи не оскорбите, не скривдите мене... Але такого... я не сподівалася.

— Що, такого? Нещастя, чи щастя?

Оришка ще сильнійше розплакалася. Але, плачучи, сміялася... Харевич розумів її.

— Іди спати! Всьо буде добре.

Пішла. Але довго не брав її сон. Все думала, чи тільки приснилось їй все те, що чула, чи воно таки правда? Бо в такий щасливий кінець все ще не хотіла вірити.

На другий день, які три години з полудня Харевич вийшов в поле. В хаті лишилася сама Оришка. Раз у раз підходила до вікна, щоби глянути на дорогу... ту, від Галича. Але звідтам ніхто не надїздив. Відійшла від вікна і звернулася до дверий, щоби вийти до пекарні. На середині світлиці зупинилася, бо хтось застукав у двері. Ще не вспіла спитати, хто там такий, як двері відчинилися і на порозі станув Нестор Пишківський, сверлуючи її пожадливими очима. Зразу в її голові майнула думка, щоби вискочити вікном. Але, коли погадала, що в хаті її пана його гість чейже нічого лихого не вдіє їй, залишився сю очайдушну гадку. Нестор вступив у світлицю і станув перед нею.

— Біжу звістити пана, що ви тут, — сказала і хотіла стрибнути у двері.

— Не треба, серце, не треба. Добре, що його нема тут. Я не так до него, як до тебе... Чи, радше, по тебе. Бо він тебе відступає мені. Нині лиш добиваю з ним торг. Ти вже моя.

Говорячи се, вхопив її за рамя і сіпнув до себе. Вона відіпхнула його так, що він повалився на спину і накрився ногами. Коли схопився, її в світлици вже не було.

По хвили увійшов Харевич.

— Ви тут, самі? Оришки не було тут, щоби звістила мене про приїзд гостя?

— Була, але вийшла, — гість вицідив крізь зуби. — Ви може дивуєтеся, що я вже нині знов у вас. Але саме вчера батько вже остаточно здав ґаздівство на мене. Мені зараз потрібна кухарка. Ось того я приїхав до вас... приїхав по Оришку.

— Або Оришка ваша?

— Ще ні, але буде.

— Не буде.

— Ви ще не знаєте, що дам вам за неї. Дам цілі чотири хлопські родини. Хлопи як дуби, як медвіді.

— Оришки не дам за всіх ваших хлопів.

— А то чому, як вільно спитати? Міркую, що ви вже за старі для неї — додав зідливо, бо відказ Харевича роздратував його.

— Не дам, бо вона не хоче... І... дівчини, котру я виховав як власну доньку, не будь кому дам... ще й на поневірку.

— То ви мене маєте за будь кого?! — Нестор крикнув, вихопивши з піхов шаблю.

— Сховай, смердюху шаблю назад, бо стоїш перед ґаздою сеї хати, ще й безборонним.

— Тим певнійше заплачу за зневагу гостя!

— Нестор замахнувся шаблею, але в ту мить якісь дужі рамена обіймили його з заду, підвели і гепнули ним об землю так, що аж хата затрусилася. То був кушнір Ярема, що в саму пору, надїхав і, чуючи в хаті крик, не ковтаючи в двері, вступив у світлицю.

(Дальше буде).

ПОМІЧ З АМЕРИКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГІМНАЗІЇ В РОГАТИНІ

(Лист від дирекції української гімназії в Рогатині до Укр. Зап. Комітету Рогатинщини в Ньюарку, Н. Дж.).

Рогатин, 29. квітня, 1923.

Христос воскрес!

До Хвального Українського Запомогового Комітет Рогатинщини, на руки Вп. П. Предсідателя Івана Захаркова і секр. Мих. Костри в Ньюарку, Н. Дж.

Впов. Панове, Славні Громадяни Рогатинщини:—

Писма Ваші а саме 1-ше з дня 10. лютого 923, в котрім сповіщаєте мене про висилку 100 долярів на приряди для укр. гімназії і друге письмо з дня 14. лютого 923, в якім подаєте звіт з цілої акції і спис жертводавців — я одержав. За якийсь час прийшли доляри (100) на руки п. Угрина (і таки точнісенько доляри, а не марки). Я повідомив сейчас голову Кружка Укр. Пед. Тов. отця шамбеляна Городецького з Вербиловець, що мають прийти доляри на таку і таку ціль і сейчас як доляри прийшли, виплатили на моє жадання нам т. є. мені і проф. Заморощі і ми оба виїхали 21. марта, себто тиждень тому до Львова, на закупно приладів наукових.

Закупили ми, що могли знайти і то найконечнійше і найпотрібнійше за 80 долярів, по більшій части прилади до кабінету фізикального, приміром: машину електричну, барометри, термометри, вагу, прилади до хемії, до мінеральогії, карти географічні, карти до ботаніки і деякі книжки — так, що тепер по вакаціях себто з початком року шкільного будемо мати вже осібну кімнату (кабінет), де сі прилади примістимо.

Ви, Вп. Панове і може не здаєте собі справи, яку Ви велику прислугу зробили гімназії, а тимсамим всім ученикам. Бідні діти вчились, так сказати-б, на помацьки. Говори пів року про електрику, а не покажи дитині приладу (машини) то вона примо нічого не буде знати і при науці буде мучитись. А тепер ся наука для них — се забавка! А справити сих приладів не були ми в силі, бо все страшно дороге. Приміром така одна машина електрична на 32 ст. коштує один міліон марок. А що більше! На другий рік має бути сема кляса — та без приладів булаби наука немислима і були-б ми і не дістали права прилюдности. А так все в порядку і перед двома днями приїхав інспектор наш др. Волод. Левицький спеціяльно подивитись, що ми закупили та подиктувати нам ще дещо купити і ми за тих останих 20 долярів закупимо, так, що вже не будемо учеників мучити і не будемо встидатись, що нічого не маємо.

Дуже добре Ви зробили, що написали, що доляри призначені на прилади до гімназії. Бо тут потреб богато інакших, але я, покликуючись на Ваше желание ані одного цента не дав на другу ціль, лиш на прилади. І так робіть на будуче. Пишіть, на що гроші призначуєте і для кого та посилайте прямо до Дирекції як на гімназію, — або як схочете на другі руки — то дайте знати Дирекції гімназії, що гроші висилаєте, і на яку ціль висилаєте.

Я не відписував Вам умисне тому, бо думав написати тоді, як закуплю річи, і ось тепер при неділі зібрався тай пишу.

А тепер хочу Вам подати маленький образець школи. Школа гімназії, як я вже Вам писав, поміщається на 1-шім поверсі. На другім поверсі є 6 кімнат бурси, до 100 учеників, а три кімнати ще не злагоджені — без вікон і дверий, позабивані дошками. На другий рік буде 7-ма кляса, а на третій, дасть Бог, 8-ма матура. На першому поверсі нема вже місця, — треба лізти вгору і займати 3 кімнати, бо прибуде 1. кляса в 2 віддїлах і одна кляса 7-ма, а там, де тепер 6-та, буде кабінет. Треба ладнати салі і треба що найменьше 25 лавок, а се буде коштувати до 3 міліони на теперішний курс, а не знатте, як за місяць, два, покаже, і тут тепер ціла моя журба. Тепер хочу з тартаку вагон дошок спровадити і на вакації все робити, як буде за що, а зробити муситься, бо як лавки нема, ну то і науки нема. Тому я ще раз повторяю, що Ви не можете навіть оцінити, яку велику прислугу Ви нам зробили і яке велике добродійство для учеників, і вони о всім знають, бо мусять знати, хто їх є добродієм. За се Вам Славні Громадяни, складаю в імени молодіжи в імени збору учительського й у своїм щире українське спаси Біг!

З кінцем шкільного року я роблю звіт фінансовий за цілий рік та використаю і Ваше письмо зі списом всіх жертводавців і цілої Вашої акції, а не знаю, чи не помістити би мені сего і у Вашій (або нашій „Свободі" американській. Прошу мені написати, а я до Вашого бажання застосуюся.

Тепер, як знаєте, живемо в іншій атмосфері, себто Польщі, але таки твердо сидимо на нашій землі і не думаємо рухатися. Противно, засукуємо рукави і беремось до тим більшої роботи. Ні огонь ні вода нам не страшні. Навчились богато, дечого нас тепер доучують, і будуть певно з нас люди, як не тепер то в четвер. Ціла надія в нашій молоді — щоби, як кажете, коли прийде слушний час — всі за одного а один за всіх.

А тепер побажаю і Вам, Вповажані Панове, щоб Ви не дивились на нас передвоєнними очима. У нас богато зміни і все йде дуже скорим кроком. Будьте доброї віри, що ще викрешемо огню і то доброго, здорового, як не ми старі, то та молодь, яку ми вчимо! А за се, що Ви нам так щиро помагаєте, засилаємо Вам від сеї молоді щиру подяку. Будьте ласкаві подати сю подяку до відома всім жертводавцям.

Остаємо з правдивим поважанням для Вас, Високоповажані Панове, Захарків і Костра і для цілої Старшини Комітету. Гаразд!

Др. Клявдій Білинський,
директор укр. гімназії
в Рогатині.

З ДІЯЛЬНОСТИ „ТОВАРИСТВА ПОМОЧІ ПИСМЕННИКАМ"

Товариство вислало підпомогу слідуючим письменникам: Михайлови Грушівському 15 дол. Богданови Лепкому 15 дол. Олександрови Олесеви 10 дол. Кирилови Трильовському 10 д. Григорови Ваському 10 дол.

Товариство ухвалило також підпомогу Вячеславови Будзиновському (15 дол.) та письменниці Ользі Кобилянській (15 дол), але стрималося з висилкою гроший, поки не дістане їх точного нового адресу.

Всіх жертводавців проситься присилати жертви, а письменників проситься порозумівати з Товариством Помочи Письменникам, на адресу:

Mr. WASYL HASIJ,
13 Furman St., Trenton, N. J.

ПРИГАДКА

Т-во „Української Молодіжи" в Ню Йорку заслало до Европи в місяци червні на дім Українського Університету у Львові $500.00, на підмогу українському студентству в Европі $246.00. Разом в однім місяці заслано $746.00 (словами сімсот сорок шість долярів).

Збудуймо Український Студентський Дім у Львові.

Всі жертви на підмогу студентству і на університет просимо слати на адресу:

UKRAINIAN YOUNG MEN & WOMENS ASSOCIATION,
30 East Seventh St., New York, N. Y.

НАРОДНІЙ ЗІЗД ХОЛМЩИНИ

В другий день Зелених Свят в Холмі відбувся Народню Зізд представників Холмщини і Підляшя. У зізді брало участь понад 300 осіб. У Зізді приймали участь українські посли з Холмщини і Підляша і голова Української парляментарної репрезентації С. Підгірський.

Реферат про сучасне політичне становище й тактику мав пос. П. Васильчук. У своїй бесіді він між іншим, спинився на необхідности висунення національно-територіяльної автономії всіх українських земель, які перебувають під польською владою. Про цюж справу потім підчас дискусії говорив пос. Атін Васильчук, який також підкреслював необхідність й конечність цього домагання.

Богато уваги Зізд присвятив церковним справам і сучасним адміністративним порядкам які панують нині на Холмщині і Підляшу.

На зізді не обійшлось без інцидентів. Зізд відбувався в помешканні де висвітлюється кінематограф. Підчас обрад Зізду в цій будці, де міститься кінематограф, завважано було присутність якоїсь сторонньої людини. Один з членів президії вдався до тієї будки. Виявилось що двері в ній були щільно замкнені і заставлені меблями. Коли з великими трудностями вдалось до тієї будки дістатись, виявилось, що в ній сидить якійсь панок, що старанно робить нотатки у зшитку. Президія в сій справі звернулась до помічника старости, присутного на Зізді. Представник влади довго не згоджувався встрягати в цю історію, посилаючись, що той панок мабуть газетний кореспондент. Нарешті помічник старости погодився запропонувати панкови з будки зійти в низ. Але коли це розпорядження йому передавав поліційний агент, цей панок раптом зник.

Виявилось, що цей кореспондент з будки був одним з агентів холмської дефензиви.